

حسابداری شرکتهای بیمه (۲)

فرامرزی روحانی

بخش دوم: بیمه اتکایی

تعریف بیمه اتکایی:

ارنست فیر در کتاب خود بیمه اتکایی را این طور تعریف می‌کند «بیمه اتکایی نوعی از عملیات بیمه‌ای است که به موجب آن بیمه‌گر اتکایی در مقابل مبلغی (حق بیمه) یک قسمت یا تمام تعهدات بیمه‌گذار اتکایی (واگذارنده) در مقابل بیمه‌گذاران او را به عهده می‌گیرد. تعهدات مزبور تابع مقررات مخصوص قرارداد اتکایی می‌باشد.» به هر حال صرف‌نظر از تعریف‌های مختلفی که از بیمه اتکایی می‌توان کرد لازم است متذکر شویم که این عمل بیمه‌ای وسیله‌ای است برای تقسیم ریسک.

انواع مختلف بیمه اتکایی:

الف: از نظر فنی

ب: از نظر فرم

الف: از نظر فنی بیمه اتکایی را به دو نوع اصلی تقسیم می‌کنند:

۱ - بیمه اتکایی سرمایه

۲ - بیمه اتکایی مازاد خسارت

۱ - بیمه اتکایی سرمایه:

در این نوع بیمه، بیمه‌گر اتکایی یک قسمت یا تمام سرمایه بیمه‌شده را (ریسک) در ازاء مبلغی به عنوان حق بیمه به عهده می‌گیرد. حق بیمه معمولاً با مقدار سرمایه‌ای که به عهده گرفته متناسب می‌باشد ولی مقداری از آن به عنوان کارمزد کسر می‌شود. بدین ترتیب هرگاه خسارتی وارد شود بیمه‌گر اتکایی نیز در جبران آن سهم خواهد بود. بدیهی است مبلغی که او به عنوان خسارت می‌پردازد متناسب با سهمی است که به عهده گرفته است. برای روشن شدن مطلب به مثال ذیل توجه فرمائید:

شرکت بیمه «الف» ریسکی را به مبلغ ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال

در شرکتهای بیمه علاوه بر دریافت حق بیمه و پرداخت خسارت به بیمه‌گذاران به منظور جبران خسارات احتمالی که بیش از توان مالی شرکت تخمین زده می‌شود، شرکتهای بیمه با انعقاد قراردادهای اتکایی آن قسمت از خسارات که خارج از توان شرکت است را به شرکت بیمه دیگری واگذار می‌نمایند. به مجموعه این عملیات، بیمه‌اتکایی گفته می‌شود.

به موجب ماده ۷۲ و ۷۱ قانون بیمه‌گری مصوب سی‌ام خرداد ماه یک‌هزار و سیصد و پنجاه شمسی «کلیه مؤسسات بیمه که در ایران فعالیت می‌نمایند باید ۵۰ درصد در رشته‌های بیمه زندگی و ۲۵ درصد سایر رشته‌ها از معاملات بیمه‌ای مستقیم خود را نزد بیمه مرکزی ایران بیمه اتکایی نمایند. بیمه مرکزی ایران مکلف است با توجه به ظرفیت هر یک از مؤسسات بیمه‌ای که در ایران کار می‌کنند تمام یا قسمتی از بیمه اتکایی مجدد سهمیه اتکایی اجباری دریافتی را در صورت تساوی شرایط به آنها واگذار نماید»، «نحوه واگذاری بیمه اتکایی اجباری و میزان کارمزد و مشارکت در سود آن برای هر رشته بیمه به وسیله شورای عالی بیمه تعیین خواهد شد.»

شرکتهای بیمه علاوه بر اتکایی اجباری به موجب اساسنامه‌های خود مکلف به واگذاری اختیاری به نسبت مازاد هر خطری که شرکت می‌تواند بیمه کند، می‌باشند. در اساسنامه شرکت بیمه آسیا تکلیف واگذاری اختیاری در بخش مقررات مختلف بدین ترتیب مشخص گردیده است: «حداکثر هر خطری که شرکت می‌تواند بیمه کند ۲۰ درصد مجموع سرمایه، اندوخته و ذخائر فنی به استثناء ذخیره خسارت معوق بوده و تجاوز از آن مجاز نیست، مگر آن که شرکت برای مازاد بر آن تحصیل بیمه اتکایی نماید. مجمع عمومی می‌تواند بر اساس پیشنهاد هیأت مدیره و تأیید شورای عالی بیمه، بیست درصد مذکور در این ماده را به حداکثر پنجاه درصد افزایش دهد.

بیمه می‌کند، نرخ حق بیمه ۴ در هزار است در نتیجه حق بیمه معادل ۴۰۰۰۰۰ ریال می‌شود. حال این شرکت بیمه، ۵۰ درصد ریسک مزبور را نزد بیمه‌گر اتکایی «ب» اتکایی می‌کند، کارمزد نیز ۳۰ درصد گرفته می‌شود.

حق بیمه واگذاری به بیمه‌گر اتکایی $۴۰۰۰۰۰ * ۰.۵۰ = ۲۰۰۰۰۰$

کارمزد واگذاری $۲۰۰۰۰۰ * ۰.۳۰ = ۶۰۰۰۰$

اکنون فرض می‌کنیم خسارتی معادل ۷۰۰۰۰۰۰۰ ریال ایجاد می‌شود، در این صورت نصف این مبلغ یعنی ۳۵۰۰۰۰۰۰ ریال به عهده بیمه‌گر اتکایی خواهد بود. باتوجه به مثال یادشده صورتحساب عملیات مربوط به بیمه اتکایی بیمه‌نامه مورد مثال به ترتیب ذیل از سوی شرکت بیمه «الف» تنظیم می‌گردد.

صورتحساب بیمه اتکایی رشته شرکت بیمه «ب»

شرح	ریال	ریال
حق بیمه واگذاری اتکایی	۲۰۰,۰۰۰	
کارمزد واگذاری اتکایی	۶۰,۰۰۰	
خسارت سهم بیمه‌گر اتکایی	۳۵,۰۰۰,۰۰۰	
جمع	۲۰۰,۰۰۰	۳۵,۰۶۰,۰۰۰
مانده‌های شرکت بیمه ب	۳۴,۸۶۰,۰۰۰	
توازن	۳۵,۰۶۰,۰۰۰	۳۵,۰۶۰,۰۰۰

براساس این صورتحساب عناوین حساب‌های مربوط به عملیات اتکایی برای شرکت واگذارنده (بیمه الف) و شرکت قبول‌کننده (بیمه ب) و ثبت مالی در دفاتر شرکت‌های یادشده به ترتیب ذیل می‌باشد:

الف: شرکت واگذارنده (بیمه الف):

بدهکار:

بیمه‌گران اتکایی - شرکت بیمه «ب»

حق بیمه واگذاری اتکایی

بستانکار:

کارمزد واگذاری اتکایی

خسارت واگذاری اتکایی

ب: شرکت قبول‌کننده (بیمه ب):

بدهکار:

کارمزد قبولی اتکایی

خسارت قبولی اتکایی

بستانکار:

بیمه‌گران اتکایی

حق بیمه قبولی اتکایی

۲ - بیمه اتکایی مازاد خسارت

در این نوع بیمه، بیمه‌گر اتکایی فقط در پرداخت خسارت‌هایی شرکت می‌کند که از حد معینی تجاوز نمایند. جبران کلیه خسارت‌ها کوچک به عهده بیمه‌گذار اتکایی است. مثلاً «بیمه‌گر اتکایی در ازاء دریافت پنج درصد از کل حق بیمه‌ای که واگذارنده در عرض یک سال دریافت می‌کند، متعهد می‌شود مازاد هر خسارتی را که مبلغ آن از ده میلیون ریال تجاوز نماید را بپردازد و یا تعهد می‌کند که هشتاد درصد کلیه خسارت‌های بزرگ و کوچک او را جبران نماید مشروط بر این که جمع کل خسارت یک سال از حق بیمه دریافتی واگذارنده بیشتر باشد.

ب: تقسیم‌بندی بیمه اتکایی از نظر فرم:

از لحاظ فرم نیز می‌توان بیمه اتکایی اختیاری را به دو نوع تقسیم کرد:

۱ - بیمه اتکایی اختیاری

۲ - بیمه اتکایی اجباری

۱ - بیمه اتکایی اختیاری: منظور از بیمه اتکایی اختیاری این

است که قرارداد اتکایی نسبت به ریسک‌های مشخص و معین جدا از یکدیگر صورت بگیرد.

۲ - بیمه اتکایی اجباری: بیمه اتکایی اجباری در نتیجه

قراردادی صورت می‌گیرد که به موجب آن، بیمه‌گذار اتکایی (واگذارنده) یک قسمت یا تمام مازاد ریسک‌های معینی را مرتباً به بیمه‌گر اتکایی واگذار و او نیز ملزم به پذیرفتن آن‌ها می‌شود. آن قسمت از واگذاری شرکت‌های بیمه به بیمه مرکزی ایران که طبق قانون انجام می‌شود، بیمه اتکایی اجباری است.

انواع مختلف قراردادهای اتکایی

همانطور که متذکر شدیم بیمه اتکایی از لحاظ فنی به دو قسمت تقسیم می‌شود: بیمه اتکایی سرمایه و بیمه اتکایی مازاد خسارت. قراردادهای اتکایی نیز ممکن است بر پایه سرمایه یا مازاد خسارت واقع شوند، در صورتی که سرمایه ماخذ قرار بگیرد دو نوع قرارداد وجود خواهد داشت:

۱ - قرارداد مشارکت

۲ - قرارداد مازاد سرمایه

و در صورتی که مازاد خسارت ماخذ قرار بگیرد نیز دو نوع قرارداد خواهیم داشت:

۳ - قرارداد مازاد خسارت

۴ - قرارداد مازاد زیان سالیانه

۱- قرارداد مشارکت: قرارداد مشارکت ساده‌ترین نوع بیمه اتکایی است. قرارداد مشارکت به عبارتی همان بیمه مشترک (insurance Co) می‌باشد. بدین ترتیب که بیمه واگذارنده می‌تواند یک یا

پژوهش‌های علوم انسانی
بررسی جامع علم اقتصاد

۳۴۸۶۰۰۰۰

۲۰۰۰۰۰

۶۰۰۰۰

۳۵۰۰۰۰۰۰

۶۰۰۰۰

۳۵۰۰۰۰۰۰

(۳۴۸۶۰۰۰۰)

۲۰۰۰۰۰

سپرده بیمه‌گران اتکایی:

سپرده اتکایی را می‌توان وثیقه‌ای نامید که بیمه‌گر اتکایی برای اجرای تعهدات خود (پرداخت خسارت) به واگذارنده می‌دهد. وثیقه مزبور معمولاً عبارت از درصد معینی از حق بیمه‌های اتکایی می‌باشد که واگذارنده از حساب او کسر می‌نماید. بیمه‌گذار اتکایی (واگذارنده) موظف است بر اساس توافق بعمل آمده با بیمه‌گر اتکایی، سپرده اتکایی را در صورت حساب اتکایی درج و بحساب بدهکار بیمه‌گر اتکایی منظور نماید. این عملیات هر سه ماه در صورت حساب‌های تنظیمی تکرار و در اولین سال بعد از شروع قرار دارد، سپرده سه ماهه اول سال قبل آزاد می‌گردد. بدین ترتیب که معادل سپرده از حساب سپرده اتکایی برگشت و بحساب بستانکار بیمه‌گر اتکایی منظور می‌شود. بدین ترتیب در پایان سال دوم قرارداد، سپرده سال اول آزاد شده است.

سود سپرده اتکایی: در صورتی که سپرده وجه باشد یعنی واگذارنده مبلغی از حق بیمه‌های اتکایی را بعنوان وثیقه نزد خود نگهدارنده است سود آن را نسبت به مدت مزبور به حساب بیمه‌گر اتکایی منظور کند، محاسبه سود سپرده‌ها ممکن است سه ماهه یا سالیانه صورت بگیرد.

نرخ سود سپرده اتکایی: نرخ سود سپرده اتکایی بستگی به نرخ بهره در کشور واگذارنده دارد ولی می‌توان گفت بیش از هر چیز نرخ مزبور در نتیجه توافق طرفین تعیین می‌گردد.

مشارکت در سود: در قراردادهای اتکایی بین دو طرف توافق می‌شود که در پایان سال بیمه‌گر اتکایی سهم معینی از منافع حاصل از قرارداد را به واگذارنده بپردازد. سهم مزبور را مشارکت در سود یا کارمزد منافع می‌نامند. ارقامی که در صورت حساب سود و زیان برای محاسبه کارمزد منافع منظور می‌شوند عبارتند از:

چند و یا همه بیمه‌نامه‌های صادره خود را در یک رشته خاص با درصد مورد توافق طرفین به بیمه قبول کننده واگذار نماید.

۲ - قرارداد مازاد سرمایه: همان‌طور که گفتیم در بیمه اتکایی مازاد سرمایه بیمه‌گذار اتکایی سهم معینی از تمام ریسک‌های مورد قرارداد را به بیمه‌گر اتکایی واگذار می‌کند. آنچه را که بیمه‌گذار اتکایی برای خود نگه می‌دارد «پلن» می‌نامند و آنچه را که به بیمه‌گر اتکایی واگذار می‌کند «مازاد» گویند.

۳ - قرارداد مازاد خسارت: در این قسم از بیمه اتکایی، واگذارنده خسارت هر ریسک را تا مبلغ معینی خود به عهده گرفته و مازاد آن را بیمه‌گران اتکایی جبران می‌کنند. مثلاً بیمه‌گذار اتکایی (واگذارنده) شرط می‌کند که کلیه خسارت‌ها را تا میزان ۲۰۰۰۰۰ ریال خود به عهده بگیرد ولی اگر از این مبلغ تجاوز کرد جبران مازاد آن به عهده بیمه‌گر اتکایی خواهد بود.

تعهد بیمه‌گر اتکایی ممکن است محدود یا نامحدود باشد. در مقابل تعهدی که بیمه‌گر اتکایی می‌کند واگذارنده چند درصد از حق بیمه‌های دریافتی خود را به او می‌پردازد. در این نوع قراردادها کارمزد وجود ندارد.

۴ - قرارداد مازاد زیان سالیانه: طبق قراردادهای، مازاد زیان سالیانه را بیمه‌گر اتکایی در مقابل دریافت مبلغی از حق بیمه تعهد می‌کند یعنی اگر مجموع خسارت‌های سالیانه نسبت به حق بیمه‌های دریافتی همان سال از درصد معینی تجاوز کند مازاد را بیمه‌گر اتکایی جبران خواهد نمود.

علاوه بر قراردادهای فوق، انواع قراردادهای اتکایی دیگر نیز وجود دارد که از حوصله این بحث خارج است. در انواع قراردادهای اتکایی علاوه بر تعیین میزان حق بیمه و کارمزد موارد دیگری مورد عمل قرار گرفته که به جهت آشنایی، اهم مطالب آن که در عملیات حسابداری شرکت‌های بیمه مؤثر هستند به شرح ذیل توضیح داده شده است:

هزینه	درآمد
۱ - کارمزد اتکایی	۱ - حق بیمه اتکایی
۲ - خسارات پرداخت شده	۲ - سپرده حق بیمه اتکایی سال قبل
۳ - سپرده حق بیمه اتکایی سال جاری	۳ - ذخیره خسارت‌های معوق سال‌های قبل
۴ - ذخیره خسارت‌های معوق سال جاری	۴ - سود سپرده
۵ - هزینه‌های عمومی اتکایی	
۶ - زیان سال‌های گذشته	

در خاتمه این بخش با توجه به تعاریف بعمل آمده در خصوص

بیمه‌های اتکایی و انواع قراردادهای اتکایی، بلحاظ آشنایی، عناوین حسابهایی که در حسابداری شرکت‌های بیمه مورد استفاده قرار می‌گیرد به اختصار توضیح داده شده است، سپس با ذکر نمونه‌ای از صورت‌حساب‌های اتکایی، ثبت مالی شرکت واگذارنده و بیمه‌گر اتکایی را نمایش داده‌ایم.

- ۱ - حق بیمه واگذاری اتکایی: سهم بیمه‌گر اتکایی از حق بیمه، برای شرکت واگذارنده (بدهکار).
- ۲ - حق بیمه قبولی اتکایی: سهم بیمه‌گر اتکایی از حق بیمه، برای بیمه‌گر اتکایی (بستانکار).
- ۳ - کارمزد واگذاری اتکایی: کارمزد دریافتی از بیمه‌گر اتکایی، برای شرکت بیمه واگذارنده (بستانکار).
- ۴ - کارمزد قبولی اتکایی: کارمزد پرداختی بیمه‌گر اتکایی، برای بیمه‌گر اتکایی (بدهکار).
- ۵ - کارمزد منافع واگذاری اتکایی: سهم بیمه‌گزار اتکایی (واگذارنده) از سود عملیات اتکایی، برای شرکت بیمه واگذارنده
- ۶ - کارمزد منافع قبولی اتکایی: سهم بیمه‌گر اتکایی، از پرداخت سود عملیات اتکایی، بیمه‌گر اتکایی (بدهکار).
- ۷ - سپرده واگذاری اتکایی: سپرده نزد بیمه‌گزار اتکایی (واگذارنده)، برای شرکت واگذارنده (بستانکار).
- ۸ - سپرده قبولی اتکایی: سپرده نزد بیمه‌گزار اتکایی (واگذارنده)، برای بیمه‌گر اتکایی (بدهکار).
- ۹ - سود سپرده واگذاری اتکایی: سود پرداختی از بابت سپرده‌های دریافتی به بیمه‌گر اتکایی، برای شرکت واگذارنده (بدهکار).
- ۱۰ - سود سپرده قبولی اتکایی: سود دریافتی از بابت سپرده‌های نزد بیمه‌گزار اتکایی، برای بیمه‌گر اتکایی (بستانکار).
- ۱۱ - خسارت واگذاری اتکایی: سهم بیمه‌گر اتکایی از خسارت، برای شرکت واگذارنده (بستانکار).
- ۱۲ - خسارت قبولی اتکایی: سهم خسارت از حق بیمه‌های قبولی، برای بیمه‌گر اتکایی (بدهکار).

صورت‌حساب اتکایی سه ماهه چهارم سال ۱۳۷۶ رشته بیمه باربری واگذاری به شرکت بیمه .....

۴۳۵۰۰۰۰۰۰	حق بیمه واگذاری اتکایی
۱۴۵۰۰۰۰۰۰	سپرده واگذاری اتکایی
۸۷۰۰۰۰۰۰	کارمزد واگذاری اتکایی
۱۲۰۰۰۰۰۰۰	خسارت واگذاری اتکایی
۸۷۲۵۰۰۰۰	کارمزد منافع واگذاری اتکایی
۸۷۰۰۰۰۰۰	سپرده واگذاری اتکایی
۲۸۲۷۵۰۰۰۰	بیمه‌گران اتکایی - شرکت ...
۸۷۰۰۰۰۰۰	کارمزد قبولی اتکایی
۱۲۰۰۰۰۰۰۰	خسارت قبولی اتکایی
۳۲۵۰۰۰۰	کارمزد منافع قبولی اتکایی
۸۷۰۰۰۰۰۰	سپرده قبولی اتکایی
۲۸۲۷۵۰۰۰۰	بیمه‌گران اتکایی - شرکت
۴۳۵۰۰۰۰۰۰	حق بیمه قبولی اتکایی
۱۴۵۰۰۰۰۰۰	سپرده قبولی اتکایی

ریال	ریال	شرح
۲۳۵۰۰۰۰۰۰۰		حق بیمه سهم بیمه‌گر اتکایی
	۸۷۰۰۰۰۰۰۰	کارمزد سهم واگذارنده
	۱۲۰۰۰۰۰۰۰	خسارت سهم بیمه‌گر اتکایی
	۳۰۲۵۰۰۰۰۰	سهم واگذارنده از مشارکت در سود سال ۷۶
	۸۷۰۰۰۰۰۰۰	سپرده حق بیمه مربوط به دوره صورت‌حساب
		برگشت سپرده حق بیمه مربوط به سه ماهه چهارم سال ۷۵
	۲۹۷۰۲۵۰۰۰۰	جمع
	۲۸۲۰۷۵۰۰۰۰	مانده بستانکار شرکت بیمه واگذارنده
۵۸۰۰۰۰۰۰۰۰	۵۸۰۰۰۰۰۰۰۰	توازن